

**230. Székkutas, Kanászhalmi-dűlő
(KÖH 33700)**

(Csongrád megye) Sza

A 47-es főút 11,5 t-s burkolat-megerősítése a 173+780–195+880 km szelvények között megnevezésű beruházás előzetes régészeti dokumentációja készítéséhez kapcsolódóan 2013. november 26-án és 28-án végeztünk terepbejárást a szegedi Móra Ferenc Múzeum és a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum munkatársaival együttműködve.

A tervezett beruházás Hódmezővásárhely és Székkutas külterületén kerül megvalósításra. Székkutas területén egy, korábban már ismert régészeti lelőhelyet tudunk azonosítani, a Kanászhalmi-dűlő elnevezésű, ahonnan szarmata leleteket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Bedő Valér (MNM NÖK), Bede Ádám, Paluch Tibor (MFM), Tóth Katalin, Csányi Viktor (TJM).

HARKAI ISTVÁN

**231. Székkutas, Szőke-halmi-dűlő II.
(KÖH 33719)**

(Csongrád megye) Sza

A Csongrád Megyei Kormányhivatal Szegedi Járási Hivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal előírása alapján, továbbá a Székkutas Községi Önkormányzat, a Móra Ferenc Múzeum, valamint a Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ között megkötött háromoldalú szerződés értelmében a Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ 2013. július 2. és szeptember 20. között régészeti megfigyelést biztosított a Székkutas község belterületi csapadékvíz elvezetés I. ütemének földmunkával járó munkafázisaihoz kapcsolódóan. A belterületi csapadékvíz-elvezető csatorna É-i, újonnan létesítendő szakaszát a község É-i határában, a Kakasszéki-csatornától D-re húzódó dűlőút mentén, a mágocsi úttól K-re, kb. 1 km hosszan jelölték ki. Ennek a mágocsi úthoz közeli (Ny-i), mintegy 260 m hosszú szakaszát nyílt árokként, attól K-re fedett csatornaként tervezték. A fedett csatornaszakasz kialakítása során lehetőség volt a kijelölt nyomvonal előzetes és szakaszos humuszolására. A nyomvonal előzetes humuszolása jelentősen segítette a régészeti jelenségek megfigyelését és lehetővé tette azok mihamarabbi észlelését. A kijelölt nyomvonal ÉK-i szakaszának humuszolása közben régészeti objektumok feltárásai kerültek elő. Ekkor 4 gödör feltárásának részletét figyeltük meg egy 40 m hosszán lehumuszolt árokszakasz területén. A leletmentés elvégzésére 2013. szeptember 16–19. között került sor. A mentő feltárás munkálataival párhuzamosan a régészeti megfigyelés keretében tovább folytattuk a korábban leállított humuszolást annak érdekében, hogy a régészeti lelőhely kiterjedését meghatározhassuk. Összesen 280 m-t humuszoltunk le a Kakasszéki-értől D-re kb. 600 m-re található, erősen tagolt felszínen, ahol egy ÉK–DNy-i irányú kiemelkedés (tengerszint feletti magassága 86 m), valamint annak Ny-i lejtőjén összesen 12 objektum részlete került elő. A régészeti objektumok egy kb. 100 m hosszú szakaszon jelentek meg.

A mentő feltárás során egy római kori szarmata település részletét figyeltük meg, gödrök és árok részleteivel. A részben feltárt 12 objektumból 7 tartalmazott korhatározó leletanyagot. A mentő feltárás során az objektumoknak a csatorna 70 cm széles nyomvonalába eső részeinek feltárására volt csak lehetőségünk, ezért azokat metszetre bontottuk, fotóztuk, rajzoltuk és leirtuk. Az előkerült leletanyagot objektumonként csomagoltuk

el és a múzeumba szállítottuk. A régészeti objektumok, valamint a lehumuszolt szelvény geodéziai felmérésére 2013. szeptember 19-én került sor.

A megfigyelt és részben feltárt jelenségek a területen egy római kori szarmata település jelenlétére engednek következtetni a Kakasszéki-értől délre húzódó, ÉK–DNy-i irányú magasparton. A mentő feltárás eredménye azt mutatja, hogy a felszíni leletek alapján körvonalazott lelőhely DNy-i irányban jelentősen tovább húzódik. A részben feltárt régészeti lelőhelyet a földmunkával járó építési tevékenységek jelentősen veszélyeztetik, ezért a továbbiakban az érintett területen ezek esetében megelőző régészeti feltárások elvégzésére van szükség.

Munkatárs: Tóth Katalin.

CSÁNYI VIKTOR

**232. Székkutas, Szőke-Halom-dűlő, 47-es út
(KÖH 33685)**

(Csongrád megye) I

A lelőhely a településtől K-re, a közigazgatási határának közelében, közvetlenül a 47-es főút mellett helyezkedik el. A korabeli megtelepedésre természetföldrajzilag a Kakasszéki-ér D-i oldalán kialakult, K–Ny-i irányú magaspartok D-i nyúlványai biztosítottak megfelelő helyet.

A lelőhely a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszéke által 1999 és 2004 között, a Székkutas környékén végzett topográfiai munkálatok során vált ismertté. További terepbejárásokra a Kakasszék és Orosháza közé tervezett kerékpárút létesítéséhez kapcsolódóan került sor. A felszínen, minden alkalommal, gyér leletintenzitással jelentkeztek a római kori, szarmata településnyomok.

Egy kerékpárút tervezett nyomvonala a lelőhely közepén haladt át, ennek során került sor a próba- és megelőző feltárára. A beruházással érintett 150 m² nagyságú terület jelentős részét a korábbi 47-es út építése során megromolták. Az egész szelvényben követhető volt az út D-i oldalán kialakított csapadékvíz árok. A bolygatlan altalajon mindösszesen 4 gödör alját lehetett megfigyelni. Leletanyag előkerülésének hiányában koruk ismeretlennek határozható meg.

Munkatársak: Pál Róbert, Szabados György régésztechnikusok, Molnár Zsolt geodéta.

SÓSKUTI KORNÉL

**233. Szigetvár, Bástya utca 3.
(KÖH 40301)**

(Baranya megye) U

A Bástya utca 3. sz. alatti, ún. Török háznál a felújító munkák keretében 2013. augusztus 8-án kezdték meg az angolakna ásását az épület körül. Az épület falkutatása már korábban, a 60-as években megtörtént. Akkor a körülötte lévő területeken is húztak 7 szondázó árkot. A leírások alapján itt egy törmeléken, visszatöltött területtel lehet számolni, bár az árok pontos helye nem tisztázott.

A mostani árkokat mintegy 1–1,1 m szélességben ásták az épület körül kézi erővel. Az árok mélysége kb. 80 cm volt. Ebben a mélységben végig téglás-törmeléken feltöltött föld volt. Rétegződés nem látszott sehol sem. Az épület alapozási síkját több helyen elérték, ez alá nem mentek az építkezéssel. A Ny-i oldalon és a bejárat előtt távvezeték volt lefektetve. Az épület D-i falánál, nagyjából az alapozási szinten, a DK-i saroktól

mintegy 1 m-re sűrűn egymáson sok kerámia- és üvegtörmelék-eket találtunk az agyagos földben, a 18. századból. A jelenséget ezen a szinten megtisztítottuk, és úgy tűnt, hogy megvan a beásás körvonala: egy meszes, valamint egy hamus réteg keretezte. Miután azonban elkezdtük bontani, kiderült, hogy ezek csak betöltési rétegek voltak, így a beásás szélei nem lettek meg: az építkezés szintje alatt folytatódik végig ez a sűrűn törmelékenes jelenség. A kerámiás réteg között máshol is meszes réteg volt megfigyelhető. A jelenség, úgy tűnik, hogy minden irányban folytatódik. A fal mellett kb. 1,5 ásonyomot mentünk le az alapozási szint alá, de a jelenség mélyült tovább. A metszefalban beásás nyoma nem látszott. Az objektum tisztítását, valamint a szakfelügyeletet a munkálatoknál augusztus 9-én tovább folytattuk.

Úgy tűnik, hogy egy 18. századi derítőt találtunk az épület D-i fala mentén. Kiásnia a jelenséget nem volt módunk, mivel az a jelenlegi bolygatás, az épület alapozási szintje alá megy, kiterjedése pedig bizonytalan. A jelenlegi földmunkák az objektumot nem bolygatják. Más jelenségnek nyomát az aknában nem találtuk.

Munkatárs: Simon Béla.

GÁTI CSILLA

234. Szigetvár, Turbék, Alsó-hegy (KÖH 84889)

(Baranya megye) Tő

A Szigetvárhoz tartozó turbéki Szőlő-hegyen a Boronkai-szőlőben korábban már Kováts Valéria is feltárt török kori épülethez tartozó falmaradványokat. A régi ásatási helyszínt a Szulejmán projekt keretében végzett tájrekonstrukciós kutatásokhoz kapcsolódó helyszíni szemle során, a felszínen heverő hódoltság kori leletek alapján, 2013. február 27-én sikerült azonosítani. A szőlősorok között az apró téglás-habarcos omladék a Rózsa-, a Nefejejs- és a Margaréta-dűlők közötti részen (Szőlő-hegy 3711/1-2-3-5, 3710, 3708, 3708/1-2, 3707, 3706, 3705/2, 3704. hrsz.), több elkülönülő foltban jelentkezett, s ott szinte teljesen beborította a felszínt. Mindez arra mutat, hogy a korábbi megfigyelésekkel ellentétben ott nem csak egyetlen épület maradványai vannak, hanem azok egy hódoltság kori kisvárosnyi méretű településsel számolhatunk. Evlia Cselebi 1664. július 20-án járt Szigetváron, és leírásában megemlíti a dzsámival, vendégfogadóval, iskolával, fürdővel rendelkező, közeli kis települést, a *kaszabát* a szőlőhegyen.⁷³ De már a szigeti vár környékének 1579. évi összeírásában „Szigetvár közelében” is megemlíti Szultán Szulejmán Kán kolostorának helységét (*kaszaba*). A lajstrom szerint Bayazid fia Mehmed *mahallet* 23 török családfő, Ali fia Veli *mahallet* 28 török családfő lakta és 1 szőlő, 5 szántóföld, 3 malom, 1 majorság, 3 pusztát tartozott hozzá. Vass Előd szerint ez a türbe fenntartására létrehozott alapítvány (*vakuf*) birtokainak központja volt (Vass 1993: 201–202).⁷⁴

73 Evlia Cselebi török világutazó magyarországi utazásai 1664–1666. A M. Tud. Akadémia Történelmi Bizottságának megbízásából fordította és jegyzetekkel kísérte Karácson Imre. Budapest 1908, 36.

74 Vass Előd: Szigetvár város és a szigetvári szandzsák jelentősége az Oszmán-Török Birodalomban (1565–1689). In: Szita László szerk.: Tanulmányok a török hódoltság és a felszabadító háborúk történetéből. A szigetvári történetész konferencia előadásai a város és a vár felszabadításának 300. évfordulóján. Pécs 1993, 201–202.

A történeti adatok és a helyszíni megfigyelések együttesen arra mutatnak, hogy a turbéki Szőlő-hegyen megfigyelt, árokkal is védett település a két *mahalle* nagyságú török kori Turbékkel, a Szulejmán szultán sírhelye fenntartására létrehozott vallásalapítvány (*vakuf*) birtokainak központjával azonosítható.

SZABÓ GÉZA

235. Szihalom határa

(Heves megye) Ő?, R, B, V, LT?, Sza, Á, Kö, I

A Szihalom község szennyvízelvezetésének kiépítése során 2013. május–júniusban végzett szakfelügyelet az alábbi lelőhelyeket érintette.

Földvár (KÖH 25655): A község DNy-i szélén, a Rima bal oldali magaspártján, egy kiugró, jól körülhatárolható részen található a Földvár néven nyilvántartott lelőhely. Központi része egy kiemelkedő halom, amely valószínűleg árokkal van körülvéve. Ezt a területen futó utca (Bem apó utca) nyomvonalában is meg lehet figyelni, körülötte van egy külső telep. A lelőhely területe szinte teljes egészében beépített, így annak kiterjedése nem meghatározható.

A lelőhelyen a 19. században folytak kutatások (Foltinyi János), de pontos leírás, illetve dokumentáció nem maradt fenn. A későbbiekben csupán néhány helyszíni szemlét végeztek a területen (Legányi Ferenc, Galván Károly, Nagy Levente). A szennyvízárok nyomvonala a mai Bem apó utca vonalában futott, közvetlenül mellette több más korábbi közmű és egyéb beásás bolygatta a területet. Csak itt volt lehetőségünk megfigyeléseket végezni. A korábban előkerült jelenségek és leletanyag alapján bronzkori, Árpád-kori és középkori telepjelenségek, illetve Árpád-kori sírok nyomai voltak várhatóak.

Ezen a szakaszon nem ásták mélyre a vezeték árkat. A megfigyelt jelenségeket részben újkori bolygatások pusztították el. Igen sok a közmű, egy szűk területre koncentrálnak a vezetékek, az utca nyomvonala miatt is nehézkes volt a megfigyelés. A jelenségek nagy részét a lelőhely Bem utca által érintett É-i és Ny-i részében figyeltük meg.

A jelenségek nagy része már a bronzkori település központi részét körülvevő árkon belül került elő, illetve erről a szakasról gyűjtöttünk bronzkori leletanyagot (hatvani és füzesabonyi kultúra). A 31. ház előtti szakaszon egy jelenség felső részét újkori bolygatás zavarta, de az alatta levő fekete humuszos rétegből bronzkori töredékeket gyűjtöttünk. A 33. háznál egy szabályos, mély beásást figyeltünk meg, alján nagy kődarab, betöltése egyöntetű fekete humuszos, belőle kevés újkori kerámia került elő. Sokszor a vízvezeték árkanak bolygatásából kerülnek elő leletek. A 35. háznál az árok oldalfalából és a betöltéséből kb. 3 m hosszan bronzkori kerámatöredékek és állatsontok kerültek elő.

A 33. sz. házzal szemben levő 20. sz. ház bekötésének földjéből szórvány emberi csontok kerültek elő, de ezek kora bizonytalan, ugyanitt a fővezeték árkából bronzkori kerámiát és egy gyermek váztöredékeit és koponyatöredékeket gyűjtöttünk bolygatott földből.

Az ún. Földvárnál a szennyvízárokban megfigyeltek alapján szinte 130 cm-ig bolygatott a talaj, vegyesen újkori, és néhány bronzkori kerámatöredék is került elő. 220 cm-ig, a kiásott árok aljáig humuszos talaj van igen kevés kerámiával, de innen is került elő újkori töredék is, valamint több paticsdarab. A terület bolygatottsága, az árok szűk keresztmetszete és iránya miatt semmilyen összefüggés nem mutatható ki a földvárral.